

Wstęp

Przygotowany pod redakcją Anny Śliz, Joanny Kurczewskiej i Marka S. Szczepańskiego 6. tom „Górnośląskich Studiów Socjologicznych. Seria Nowa” podejmuje bardzo ważną, można powiedzieć fundamentalną poznawczo, ale też aplikacyjnie problematykę spotkania kultur. Spotkania ludzi i kultur leżą u podstaw każdej postaci życia społecznego. Można je ujmować na poziomach mikro- i makrostrukturalnych w perspektywie diachronicznej czy synchronicznej, z uwzględnieniem kryterium przestrzeni i czasu, przymusu i dobrej woli, zafascynowania czy odrzucenia. Historia ludzkości bogata jest różnorodnością form tych spotkań. Przynoszą one wymianę, ubogacenie i dynamizację kultury w jej wymiarach narodowych, etnicznych, regionalnych, lokalnych. Przyczyniają się do podniesienia poziomu jakości życia społecznego oraz rozwoju społecznej osobowości. Niekiedy przybierają formy gettoizacji, zderzenia kultur, konfliktu, w skutkach swoich owocujących marginalizacją czy zanikiem kultur słabszych, niepotrafiących obronić swej tożsamości, tracących wiarę w legitymizującą moc rodzimych wartości założycielskich. Współczesny świat, a zwłaszcza wydarzenia związane z ruchami uchodźców i migrantów masowo napływających w przestrzeń Europy pozwalają na nowo odkryć funkcje i znaczenie kultury, jak również spotkania kultur w kształtowaniu struktur życia społecznego lub w modelowaniu rytmów życia jednostek i zbiorowości. Za tekstem Urszuli Jareckiej możemy postawić pytanie: „Jak mają się przemieszczenia i migracje do spotkania kultur? Czy spotykają się kultury, czy też ich cienie? A może spotykają się jedynie ich karykaturalne, uproszczone, stereotypowe wersje?”. Spotkania kultur są zawsze wielowymiarowe, odbywają się na różnych płaszczyznach i za pomocą rozmaitych instrumentów. Aktualizują się one zarówno w realnych przestrzeniach geograficznych, jak i coraz częściej i wyraźniej w świecie opisywanym kategoriami wirtualności. Uczestniczą w nich wszystkie zmysły człowieka i cała jego społeczna osobowość.

Wprowadza w problematykę spotkania kultur oraz kształtowania się społeczeństw wielokulturowych prezentacją i uporządkowaniem pojęć, terminów, idei, teorii artykuł Anny Ślizi i Marka S. Szczepańskiego. „Współczesny świat podąża drogą wielokulturowości i trudno zaprzeczyć tej prawdzie” konkludują Autorzy w końcowej części swego opracowania.

Spotkania kultur będące wyrazem podejmowanych inicjatyw obywatelskich mają różne odsłony. Mogą wyrażać się w modnych rekonstrukcjach wydarzeń historycznych odwołujących się do przeszłości, ale realizują się też na płaszczyźnie spotkań międzynarodowego czy etnicznego folkloru, co podejmuje w swoich analizach Joanna Kurczewska. „Oba rozważane przypadki, mimo że akcentują dwa różne wymiary tożsamości społecznej Polaków, wzmacniają jej rdzeń a mianowicie wspólnotowość” — podsumowuje Autorka.

Wizualność i doświadczenie spotkania kultur za pomocą obrazu, w przestrzeni realnej i wirtualnej to problematyka wiodąca artykułu Urszuli Jareckiej, akcentująca wielozmysłowość poznania świata innej kultury i różnorodność blokad międzykulturowej komunikacji, ujawniających się zarówno w przestrzeni realnej, jak i wirtualnej.

Ekskluzja i inkluzja w przestrzeni miejskiej jako ilustracja problematyki spotkania kultur jest przedmiotem analiz podejmowanych przez Krzysztofa Fryszackiego, Marcjanę Nóżkę i Martę Smagacz-Poziemską. Autorzy zwracają uwagę między innymi na realne zagrożenia dla kultury wynikające z przetechnologizowania relacji międzyludzkich w projektach rozwoju miejskiego.

Stosunkowo rzadko podejmowaną w literaturze problematykę ksenofilii i jej postaci ujmowaną również jako szansę w kształtowaniu pozytywnych relacji w spotkaniach kultur narodowych przedstawia Grzegorz Pyszczyk. Autor traktuje swój artykuł jako wstępny szkic zagadnienia, zachęcający do dalszych poszukiwań badawczych.

Problematykę spotkania kultur w przestrzeni aksjologii rodzinnej i religijnej społeczeństwa polskiego, czeskiego i słowackiego omawia Urszula Swadźba na podstawie badań European Values Study, przeprowadzonych w 2008 roku w Czechach i na Słowacji, oraz badań własnych w Polsce.

Anna Wrona prezentuje zagadnienia dyfuzji kulturowej jako aspektu spotkania kultury miejskiej w przestrzeni wiejskiej społeczności lokalnej na przykładzie regionu świętokrzyskiego.

Górnośląską przestrzeń kulturową i jej aksjonormatywne charakterystyki w kontekście konfliktów społeczno-kulturowych analizuje Piotr Wróblewski, biorąc za przykład symbolikę przestrzeni Góry św. Anny, uznanej w 2004 roku za pomnik historii z uwagi na walory przyrodnicze i kulturowe.

Zamknięte kulturowo światy migrantów zarobkowych niezadomowionych we wspólnocie kultury przyjmującej są tematem artykułu Magdaleny Piejko i Michała Wanke. Tekst ma charakter empiryczny, jego podstawę stanowi analiza danych jakościowych zebranych w ramach projektu badawczo-artystycznego „Opolskie Odyseje”, zrealizowanego w latach 2013—2014 przez zespół socjologów i artystów z Uniwersytetu Opolskiego.

Zagadnienie włączania kultury narodowej w potrzeby kultur lokalnych oraz w konsekwencji „w potrzeby lokalnych praktyk wspólnotowych” na przykładzie działalności Klubów „Gazety Polskiej” analizuje Marcin Ślarzyński.

W przestrzeń spotkań kulturowych krajów Maghrebu przenosi artykuł Anny Barskiej, a Dorota Woroniecka-Krzyżanowska podejmuje tematykę spotkania wymuszonego, ilustrując ją przykładami uchodźców palestyńskich na Zachodnim Brzegu Jordanu.

Jacek Kurczewski podejmuje podstawowe dla codziennych i świątecznych praktyk życia społecznego zagadnienie trafnie opisane jako spotkanie (kultur) w garnku, ilustrując temat przykładami kulinarnymi z kręgu kultury niemieckiej i górnośląskiej.

W dziale „Varia” zamieszczony jest tekst Marceli Šarvajcovej, która omawia rolę edukacji w międzypokoleniowej reprodukcji biedy, a w dziale „Recenzje” prezentowane są książki autorstwa Janusza Mariańskiego, Agaty Rzymelki-Frąckiewicz i Teresy Wilk oraz Katarzyny Kuć-Czajkowskiej. Tom zamyka opracowane przez Roberta Pykę sprawozdanie z aktywności naukowo-badawczej Instytutu Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Wszystkim Autorom dziękujemy za przyjęcie zaproszenia do współtworzenia profilu naukowego „Górnośląskich Studiów Socjologicznych”. Spotkanie kultur to tematyka fascynująca intelektualnie i znajdująca swoje głębokie zakorzenienie w praktykach życia codziennego. Zapewne będziemy jeszcze do niej wracać.

Dziękuję też Instytutowi Socjologii Uniwersytetu Opolskiego za wsparcie materialne przyczyniające się do edycji obecnego tomu czasopisma.

W kolejnym, 7. tomie „Górnośląskich Studiów Socjologicznych”, projektowanym pod redakcją prof. Tomasza Nawrockiego, planujemy przedstawić wieloaspektowo potraktowane zagadnienia socjologicznej problematyki miasta.

Zapraszamy do lektury.

Wojciech Świątkiewicz